

Rada
Unii Europejskiej

Bruksela, 11 lutego 2026 r.
(OR. en)

15927/25

Międzyinstytucjonalne numery
referencyjne:
2025/0162 (NLE)
2025/0163 (NLE)

AELE 105
CH 60
MI 955

AKTY USTAWODAWCZE I INNE INSTRUMENTY

Dotyczy: Protokół instytucjonalny do Umowy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Konfederacją Szwajcarską, z drugiej strony, w sprawie swobodnego przepływu osób

PROTOKÓŁ INSTYTUCJONALNY
DO UMOWY
MIĘDZY WSPÓLNOTĄ EUROPEJSKĄ I JEJ PAŃSTWAMI CZŁONKOWSKIMI,
Z JEDNEJ STRONY,
A KONFEDERACJĄ SZWAJCARSKĄ, Z DRUGIEJ STRONY,
W SPRAWIE SWOBODNEGO PRZEPIYWU OSÓB

UNIA EUROPEJSKA, zwana dalej „Unią”,

oraz

KONFEDERACJA SZWAJCARSKA, zwana dalej „Szwajcarią”,

UWZGLĘDNIAJĄC Umowę między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Konfederacją Szwajcarską, z drugiej strony, w sprawie swobodnego przepływu osób sporządzoną w Brukseli w dniu 21 czerwca 1999 r. (zwaną dalej „Umową”), która weszła w życie w dniu 1 czerwca 2002 r.;

UWZGLĘDNIAJĄC Protokół do Umowy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Konfederacją Szwajcarską, z drugiej strony, w sprawie swobodnego przepływu osób, w związku z udziałem w charakterze umawiających się stron Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii oraz Republiki Słowackiej, w następstwie przystąpienia tych państw do Unii Europejskiej, sporządzony w Brukseli w dniu 26 października 2004 r., który wszedł w życie w dniu 1 kwietnia 2006 r.;

UWZGLĘDNIAJĄC Protokół do Umowy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Konfederacją Szwajcarską, z drugiej strony, w sprawie swobodnego przepływu osób, w związku z udziałem Republiki Bułgarii i Rumunii w charakterze umawiających się stron, w następstwie przystąpienia tych państw do Unii Europejskiej, sporządzony w Brukseli w dniu 27 maja 2008 r., który wszedł w życie dnia 1 czerwca 2009 r.;

UWZGLĘDNIAJĄC Protokół do Umowy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Konfederacją Szwajcarską, z drugiej strony, w sprawie swobodnego przepływu osób dotyczący udziału Republiki Chorwacji w charakterze Umawiającej się strony w następstwie jej przystąpienia do Unii Europejskiej, sporządzony w Brukseli w dniu 4 marca 2016 r., który wszedł w życie dnia 1 stycznia 2017 r.;

MAJĄC NA UWADZE, że umowy zawarte przez Unię wiążą instytucje Unii i państwa członkowskie; w związku z tym niniejszy Protokół ma zastosowanie do Umawiających się Stron, jak określono w Umowie;

MAJĄC NA UWADZE, że Unia i Szwajcaria są związane licznymi umowami dwustronnymi obejmującymi różne dziedziny, przewidującymi konkretne prawa i obowiązki podobne pod pewnymi względami do praw i obowiązków przewidzianych w ramach Unii;

PRZYPOMINAJĄC, że celem tych umów dwustronnych jest zwiększenie konkurencyjności Europy i stworzenie ściślejszych więzi gospodarczych między Umawiającymi się Stronami, opartych na równości, wzajemności i ogólnej równowadze przywilejów, praw i obowiązków jakie z nich wynikają;

ZDECYDOWANE wzmocnić i pogłębić uczestnictwo Szwajcarii w rynku wewnętrznym Unii na podstawie tych samych zasad, które mają zastosowanie do rynku wewnętrznego, przy jednoczesnym zachowaniu swojej niezależności i niezależności swoich instytucji oraz, w odniesieniu do Szwajcarii, przy poszanowaniu zasad wynikających z demokracji bezpośredniej, federalizmu i sektorowego charakteru uczestnictwa Szwajcarii w rynku wewnętrznym;

POTWIERDZAJĄC, że zachowana zostaje kompetencja szwajcarskiego Federalnego Sądu Najwyższego i wszystkich innych sądów szwajcarskich, a także sądów państw członkowskich i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej do dokonywania wykładni Umowy w indywidualnych przypadkach;

ŚWIADOME znaczenia, jakie ma zapewnienie jednolitości w tych obszarach rynku wewnętrznego, których Szwajcaria jest uczestnikiem, zarówno obecnie, jak i w przyszłości,

UZGADNIAJĄ, CO NASTĘPUJE:

ROZDZIAŁ 1

POSTANOWIENIA OGÓLNE

ARTYKUŁ 1

Cele

1. Celem niniejszego protokołu jest zagwarantowanie Umawiającym się Stronom oraz podmiotom gospodarczym i osobom fizycznym większej pewności prawa, równego traktowania i równych warunków działania w dziedzinie związanej z rynkiem wewnętrznym objętej zakresem Umowy.

2. Aby osiągnąć cel określony w ust. 1, niniejszy protokół zapewnia nowe rozwiązania instytucjonalne ułatwiające stałe i zrównoważone wzmacnianie stosunków gospodarczych między Umawiającymi się Stronami. Przy uwzględnieniu zasad prawa międzynarodowego niniejszym protokołem ustanawia się, w szczególności, rozwiązania instytucjonalne na potrzeby Umowy, które są wspólne dla umów dwustronnych, które zostały lub mają zostać zawarte w tych obszarach rynku wewnętrznego, których Szwajcaria jest uczestnikiem, bez zmiany zakresu lub celów Umowy, w szczególności:
 - a) procedurę dostosowania Umowy do aktów prawnych Unii mających znaczenie dla Umowy;

 - b) jednolitą wykładnię i jednolite stosowanie Umowy i aktów prawnych Unii, do których odsyła Umowa;

- c) nadzór nad stosowaniem Umowy i stosowanie Umowy; oraz
- d) rozstrzyganie sporów w kontekście Umowy.

ARTYKUŁ 2

Związek z Umową

1. Niniejszy protokół, załącznik i dodatek do niego stanowią integralną część Umowy.
2. Następujące postanowienia Umowy zostają uchylone niniejszym protokołem:
 - a) art. 16;
 - b) art. 17; oraz
 - c) art. 19
3. Odniesienia do „Wspólnoty Europejskiej” lub „Wspólnoty” w Umowie odczytuje się jako odniesienia do Unii.

ARTYKUŁ 3

Umowy dwustronne w obszarach rynku wewnętrznego,
których Szwajcaria jest uczestnikiem

1. Istniejące i przyszłe umowy dwustronne między Unią a Szwajcarią w tych obszarach rynku wewnętrznego, których Szwajcaria jest uczestnikiem, uznaje się za spójną całość, która zapewnia równowagę praw i obowiązków między Unią a Szwajcarią.
2. Umowa stanowi umowę dwustronną w obszarze rynku wewnętrznego, którego Szwajcaria jest uczestnikiem.

ROZDZIAŁ 2

DOSTOSOWANIE UMOWY DO AKTÓW PRAWNYCH UNII

ARTYKUŁ 4

Udział w sporządzaniu aktów prawnych Unii („kształtowanie decyzji”)

1. Sporządzając wniosek dotyczący aktu prawnego Unii zgodnie z Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (zwanym dalej „TFUE”) w obszarze objętym Umową, Komisja Europejska (zwana dalej „Komisją”) informuje o tym Szwajcarię i nieformalnie konsultuje się z ekspertami ze Szwajcarii w taki sam sposób, w jaki zwraca się o opinię ekspertów z państw członkowskich Unii przy przygotowywaniu swoich wniosków.

Na wniosek którejkolwiek z Umawiających się Stron na forum Wspólnego Komitetu ustanowionego w art. 14 Umowy (zwanego dalej „Wspólnym Komitetem”) odbywa się wstępna wymiana poglądów.

Umawiające się Strony przeprowadzają ponownie konsultacje na wniosek którejkolwiek z nich na forum Wspólnego Komitetu w ważnych momentach etapu poprzedzającego przyjęcie aktu prawnego przez Unię, w ramach ciągłego procesu informowania i konsultacji.

2. Przygotowując, zgodnie z TFUE, akty delegowane dotyczące aktów podstawowych prawa Unii w dziedzinie objętej Umową, Komisja zapewnia, aby Szwajcaria miała jak najszerszy udział w przygotowaniu projektów tych aktów delegowanych, i konsultuje się z ekspertami ze Szwajcarii na tej samej podstawie, na jakiej konsultuje się z ekspertami z państw członkowskich Unii.

3. Przygotowując, zgodnie z TFUE, akty wykonawcze dotyczące aktów podstawowych prawa Unii w dziedzinie objętej Umową, Komisja zapewnia, aby Szwajcaria miała możliwie jak najszerszy udział w przygotowaniu projektów tych aktów delegowanych, które mają zostać następnie przedłożone komitetom wspomagającym Komisję w wykonywaniu jej uprawnień wykonawczych, oraz konsultuje się z ekspertami ze Szwajcarii na tej samej podstawie, na jakiej konsultuje się z ekspertami z państw członkowskich Unii.

4. Eksperti ze Szwajcarii uczestniczą w pracach komitetów, które to prace nie są objęte ust. 2 i 3, jeżeli jest to konieczne do prawidłowego funkcjonowania Umowy.

Wspólny Komitet sporządza i aktualizuje wykaz tych komitetów oraz, w stosownych przypadkach, innych komitetów o podobnych cechach.

5. Niniejszy artykuł nie ma zastosowania do aktów prawnych Unii ani ich przepisów objętych zakresem wyjątku, o którym mowa w art. 5 ust. 7.

ARTYKUŁ 5

Włączenie aktów prawnych Unii do Umowy

1. W celu zagwarantowania pewności i jednolitości prawa w obszarze rynku wewnętrznego, którego Szwajcaria jest uczestnikiem na mocy Umowy, Szwajcaria i Unia zapewniają, aby akty prawne Unii przyjęte w dziedzinie objętej Umową zostały włączone do Umowy jak najszybciej po ich przyjęciu.
2. Akty prawne Unii włączone do Umowy zgodnie z ust. 4 niniejszego artykułu stają się, poprzez ich włączenie do Umowy, częścią porządku prawnego Szwajcarii, z zastrzeżeniem, stosownie do przypadku, dostosowań, o których zdecydował Wspólny Komitet.
3. Przyjmując akt prawny w dziedzinie objętej Umową, Unia jak najszybciej informuje o tym Szwajcarię za pośrednictwem Wspólnego Komitetu. Na wniosek jednej z Umawiających się Stron, Wspólny Komitet przeprowadza wymianę poglądów na ten temat.
4. Wspólny Komitet działa zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu poprzez jak najszybsze przyjęcie decyzji w sprawie zmiany załączników I i II do Umowy, w tym niezbędnych dostosowań.

5. Bez uszczerbku dla ust. 1 i 2 niniejszego artykułu, jeżeli jest to konieczne w celu zapewnienia spójności Umowy z załącznikiem do niej, zmienionym zgodnie z ust. 4 niniejszego artykułu, Wspólny Komitet może zaproponować zmianę Umowy, która to zmiana wymaga zatwierdzenia przez Umawiające się Strony zgodnie z ich wewnętrznymi procedurami.

6. Zawarte w Umowie odesłania do aktów prawnych Unii, które już nie obowiązują, traktuje się jako odesłania do aktów prawnych Unii uchylających te akty prawne włączone do załącznika do Umowy od dnia wejścia w życie decyzji Wspólnego Komitetu w sprawie odpowiedniej zmiany załącznika do Umowy zgodnie z ust. 4 niniejszego artykułu, chyba że dana decyzja stanowi inaczej.

7. Obowiązek określony w ust. 1 nie ma zastosowania do aktów prawnych Unii ani ich przepisów objętych zakresem wymienionych poniżej wyjątków:

art. 5g, 5h, 5i, 5j, 7b, 7e, 7f, 7g, 7h oraz załącznik II pkt II.1, lit. a)–f).

8. Z zastrzeżeniem art. 6 decyzje Wspólnego Komitetu na podstawie ust. 4 niniejszego artykułu wchodzi w życie niezwłocznie, ale w żadnym przypadku nie wcześniej niż w dniu, w którym odpowiedni akt prawny Unii zacznie mieć zastosowanie w Unii.

9. Umawiające się Strony współpracują w dobrej wierze w trakcie całej procedury określonej w niniejszym artykule w celu ułatwienia procesu decyzyjnego.

10. Unia i Szwajcaria biorą pod uwagę zasadę „równości wynagrodzeń za taką samą pracę w tym samym miejscu pracy” oraz dwuetapowy system egzekwowania prawa w Szwajcarii.

ARTYKUŁ 6

Spełnianie wymogów konstytucyjnych przez Szwajcarię

1. Podczas wymiany poglądów, o której mowa w art. 5 ust. 3, Szwajcaria informuje Unię, czy konieczne jest spełnienie przez Szwajcarię wymogów konstytucyjnych, aby decyzja, o której mowa w art. 5 ust. 4, stała się wiążąca.

2. W przypadku gdy Szwajcaria musi spełnić swoje wymogi konstytucyjne, aby decyzja, o której mowa w art. 5 ust. 4, stała się wiążąca, termin na ich spełnienie wynosi maksymalnie dwa lata od daty przekazania informacji, o której mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, przy czym w przypadku wszczęcia procedury referendum termin ten ulega przedłużeniu o rok.

3. Do czasu poinformowania przez Szwajcarię, że spełniła ona swoje wymogi konstytucyjne, Umawiające się Strony stosują tymczasowo decyzję, o której mowa w art. 5 ust. 4, chyba że Szwajcaria poinformuje Unię, że tymczasowe stosowanie tej decyzji nie jest możliwe, i przedstawi uzasadnienie.

W żadnym przypadku tymczasowe stosowanie decyzji, o której mowa w art. 5 ust. 4, nie może nastąpić wcześniej niż w dniu, w którym odpowiedni akt prawny Unii zacznie mieć zastosowanie w Unii.

4. Szwajcaria niezwłocznie powiadamia Unię za pośrednictwem Wspólnego Komitetu o spełnieniu swoich wymogów konstytucyjnych, o których mowa w ust. 1.

5. Decyzja, o której mowa w art. 5 ust. 4, wchodzi w życie z dniem doręczenia powiadomienia, o którym mowa w ust. 4 niniejszego artykułu, ale w żadnym przypadku nie wcześniej niż w dniu, w którym odpowiedni akt prawny Unii zacznie mieć zastosowanie w Unii.

ROZDZIAŁ 3

WYKŁADNIA I STOSOWANIE UMOWY

ARTYKUŁ 7

Zasada jednolitej wykładni

1. Aby osiągnąć cele określone w art. 1 i zgodnie z zasadami międzynarodowego prawa publicznego, umowy dwustronne w tych obszarach rynku wewnętrznego, których Szwajcaria jest uczestnikiem, oraz akty prawne Unii, do których odsyłają takie umowy, podlegają jednolitej wykładni i są stosowane w tych obszarach rynku wewnętrznego, których Szwajcaria jest uczestnikiem.
2. Akty prawne Unii, do których odsyła Umowa, oraz – w zakresie, w jakim ich stosowanie wiąże się z pojęciami wynikającymi z prawa Unii – postanowienia Umowy podlegają wykładni i są stosowane zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wydanym zarówno przed podpisaniem Umowy, jak i po jej podpisaniu.

ARTYKUŁ 8

Zasada skutecznego i harmonijnego stosowania

1. Komisja i właściwe organy Szwajcarii współpracują i pomagają sobie wzajemnie w zapewnianiu nadzoru nad stosowaniem Umowy. Mogą one wymieniać informacje na temat działań w zakresie nadzoru nad stosowaniem Umowy. Mogą wymieniać poglądy i omawiać kwestie będące przedmiotem wspólnego zainteresowania.
2. Każda z Umawiających się Stron wprowadza odpowiednie środki w celu zapewnienia skutecznego i harmonijnego stosowania Umowy na swoim terytorium.
3. Nadzór nad stosowaniem Umowy jest sprawowany wspólnie przez Umawiające się Strony w ramach Wspólnego Komitetu.

Jeżeli Komisja lub właściwe organy Szwajcarii stwierdzą przypadek nieprawidłowego zastosowania Umowy, sprawa taka może zostać przekazana Wspólnemu Komitetowi w celu znalezienia możliwego do zaakceptowania rozwiązania.

4. Komisja i właściwe organy Szwajcarii monitorują stosowanie Umowy przez drugą Umawiającą się Stronę. Zastosowanie ma procedura przewidziana w art. 10.

W zakresie, w jakim do zapewnienia skutecznego i spójnego stosowania Umowy konieczne są uprawnienia instytucji Unii w zakresie nadzoru wobec jednej z Umawiających się Stron – takie jak uprawnienia dochodzeniowe i decyzyjne – Umowa musi wyraźnie przewidywać te uprawnienia.

ARTYKUŁ 9

Zasada wyłączności

Umawiające się Strony zobowiązują się nie poddawać sporu dotyczącego wykładni lub stosowania Umowy i aktów prawnych Unii, do których odsyła Umowa, lub, w stosownych przypadkach, zgodności z Umową decyzji przyjętej przez Komisję na podstawie Umowy procedurze rozstrzygnięcia sporów innej niż przewidziana w niniejszym protokole.

ARTYKUŁ 10

Procedura w przypadku trudności z wykładnią lub stosowaniem Umowy

1. W przypadku trudności z wykładnią lub stosowaniem Umowy lub aktu prawnego Unii, do którego odsyła Umowa, Umawiające się Strony konsultują się na forum Wspólnego Komitetu w celu znalezienia rozwiązania możliwego do zaakceptowania przez obie Strony. W tym celu Wspólny Komitet otrzymuje wszelkie istotne informacje umożliwiające szczegółowe zbadanie sytuacji. Wspólny Komitet rozważa wszystkie możliwości pozwalające na dalszą właściwą realizację Umowy.
2. Jeżeli Wspólny Komitet nie jest w stanie znaleźć rozwiązania trudności, o której mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, w terminie trzech miesięcy od daty przedstawienia mu jej, każda z Umawiających się Stron może zwrócić się do sądu arbitrażowego o rozstrzygnięcie sporu zgodnie z zasadami określonymi w dodatku.

3. Jeżeli w sporze podniesiono kwestię dotyczącą wykładni lub stosowania postanowienia, o którym mowa w art. 7 ust. 2, oraz jeżeli wykładnia tego postanowienia ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu i jest do tego niezbędna, sąd arbitrażowy zwraca się z odpowiednim pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Jeżeli w sporze podniesiono kwestię dotyczącą wykładni lub stosowania postanowienia, które objęte jest zakresem wyjątku od obowiązku dynamicznego dostosowania, o którym mowa w art. 5 ust. 7, oraz jeżeli spór nie wiąże się z wykładnią lub stosowaniem pojęć wynikających z prawa Unii, sąd arbitrażowy rozstrzyga spór bez zwracania się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

4. W przypadku gdy sąd arbitrażowy kieruje pytanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej zgodnie z ust. 3:

- a) orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest wiążące dla sądu arbitrażowego; oraz
- b) Szwajcaria korzysta odpowiednio z tych samych praw co państwa członkowskie i instytucje Unii oraz podlega odpowiednio tym samym procedurom przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

5. Każda z Umawiających się Stron wprowadza wszelkie niezbędne środki, aby wykonać w dobrej wierze orzeczenie sądu arbitrażowego.

Umawiająca się Strona, co do której sąd arbitrażowy uznał, że nie zastosowała się do Umowy, informuje drugą Umawiającą się Stronę, za pośrednictwem Wspólnego Komitetu, o środkach przyjętych w celu wykonania orzeczenia sądu arbitrażowego.

6. Gwarancje określone we wspólnej deklaracji w sprawie odmowy pomocy społecznej i zakończenia pobytu przed nabyciem prawa stałego pobytu oraz wspólnej deklaracji w sprawie powiadomienia o podjęciu zatrudnienia, dołączonej do aktu końcowego do Umowy, uwzględnia się w dobrej wierze w kontekście rozstrzygnięcia sporów przekazywanych Wspólnemu Komitetowi.

Akapit pierwszy stosuje się przez taki okres i w takim zakresie, w jakich gwarancje pozostają zgodne z odpowiednimi aktami prawnymi Unii włączonymi do Umowy. Gwarancje nie mają wpływu na stosowanie art. 5 ust. 1 niniejszego protokołu.

ARTYKUŁ 11

Środki wyrównawcze

1. Jeżeli Umawiająca się Strona, co do której sąd arbitrażowy uznał, że nie zastosowała się do Umowy, nie poinformuje drugiej Umawiającej się Strony, w rozsądnym terminie wyznaczonym zgodnie z art. IV.2 ust. 6 dodatku, o środkach wprowadzonych w celu wykonania orzeczenia sądu arbitrażowego lub jeżeli druga Umawiająca się Strona uważa, że środki, o wprowadzeniu których powiadomiono, nie są zgodne z orzeczeniem sądu arbitrażowego, ta druga Umawiająca się Strona może zastosować proporcjonalne środki wyrównawcze w ramach Umowy lub dowolnej innej umowy dwustronnej w tych obszarach rynku wewnętrznego, których Szwajcaria jest uczestnikiem (zwane dalej „środkami wyrównawczymi”), w celu zaradzenia potencjalnej nierównowadze. Ta druga Umawiająca się Strona powiadamia Umawiającą się Stronę, co do której sąd arbitrażowy uznał, że nie zastosowała się do Umowy, o środkach wyrównawczych, które określa się w powiadomieniu. Takie środki wyrównawcze stają się skuteczne po upływie trzech miesięcy od daty powiadomienia.

2. Jeżeli w terminie miesiąca od daty powiadomienia o planowanych środkach wyrównawczych Wspólny Komitet nie podejmie decyzji o zawieszeniu, zmianie lub unieważnieniu tych środków wyrównawczych, każda z Umawiających się Stron może poddać kwestię proporcjonalności tych środków wyrównawczych arbitrażowi, zgodnie z dodatkiem.
3. Sąd arbitrażowy wydaje orzeczenie w terminach określonych w art. III.8 ust. 4 dodatku.
4. Środki wyrównawcze nie mają mocy wstecznej. W szczególności osoby fizyczne i podmioty gospodarcze zachowują prawa i obowiązki nabyte przed wejściem w życie środków wyrównawczych.

ARTYKUŁ 12

Współpraca między jurysdykcjami

1. W celu promowania jednolitej wykładni szwajcarski Federalny Sąd Najwyższy i Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uzgadniają prowadzenie dialogu i jego zasady.
2. Szwajcaria ma prawo złożyć do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pisma procesowe lub uwagi na piśmie, w przypadku skierowania przez sąd państwa członkowskiego Unii pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczącego wykładni Umowy lub przepisu aktu prawnego Unii, do którego odsyła Umowa.

ROZDZIAŁ 4

POZOSTAŁE POSTANOWIENIA

ARTYKUŁ 13

Wkład finansowy

1. Szwajcaria wnosi wkład w finansowanie działań agencji Unii, systemów informacyjnych i innych działań wymienionych w art. 1 załącznika, do których ma dostęp, zgodnie z niniejszym artykułem i załącznikiem.

Wspólny Komitet może podjąć decyzję o zmianie załącznika.

2. Unia może w dowolnym momencie zawiesić uczestnictwo Szwajcarii w działaniach, o których mowa w ust. 1 niniejszego artykułu w przypadku niedotrzymania przez Szwajcarię terminu płatności zgodnie z warunkami płatności określonymi w art. 2 załącznika.

W przypadku niedotrzymania przez Szwajcarię terminu płatności Unia wysyła Szwajcarii oficjalne wezwanie do zapłaty. W przypadku braku uregulowania pełnej płatności w terminie 30 dni od daty otrzymania takiego oficjalnego wezwania do zapłaty przez Szwajcarię Unia może zawiesić uczestnictwo Szwajcarii w danym działaniu.

3. Wkład finansowy stanowi sumę:

a) wkładu operacyjnego; oraz

b) opłaty z tytułu uczestnictwa.

4. Wkład finansowy ma formę rocznego wkładu finansowego i jest wymagalny w terminach określonych w wezwaniach do wpłaty środków wystawianych przez Komisję.

5. Wysokość wkładu operacyjnego opiera się na kluczu do ustalenia wkładu określonym jako stosunek produktu krajowego brutto (zwanego dalej „PKB”) Szwajcarii w cenach rynkowych do PKB Unii w cenach rynkowych.

W tym celu za dane liczbowe dotyczące PKB w cenach rynkowych Umawiających się Stron uznaje się ostatnie dane dostępne na dzień 1 stycznia roku, w którym dokonywana jest roczna płatność, zgodnie z ustaleniami Urzędu Statystycznego Unii Europejskiej, z należyтым uwzględnieniem Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie współpracy w dziedzinie statystyki, sporządzonej w Luksemburgu w dniu 26 października 2004 r. Jeśli ta umowa przestanie obowiązywać, za PKB Szwajcarii uznaje się wartość określoną na podstawie danych dostarczonych przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju.

6. Wkład operacyjny dla każdej agencji Unii oblicza się poprzez zastosowanie klucza do ustalenia wkładu do jej rocznego uchwalonego budżetu ujętego w odpowiednich pozycjach w budżecie na dany rok, z uwzględnieniem dla każdej agencji wszelkich skorygowanych wkładów operacyjnych określonych w art. 1 załącznika.

Wkład operacyjny na systemy informacyjne i inne działania oblicza się poprzez zastosowanie klucza do ustalenia wkładu do odpowiedniego budżetu na dany rok, jak określono w dokumentach wykonawczych do budżetu, takich jak programy prac lub umowy.

Wszystkie kwoty referencyjne opierają się na środkach na zobowiązania.

7. Roczna opłata z tytułu uczestnictwa wynosi 4 % rocznego wkładu operacyjnego obliczonego zgodnie z ust. 5 i 6.

8. Komisja przekazuje Szwajcarii odpowiednie informacje dotyczące obliczania jej wkładu finansowego. Informacje te przekazuje się z należyтым uwzględnieniem przepisów Unii dotyczących poufności i ochrony danych.

9. Wszystkie wkłady finansowe Szwajcarii lub płatności ze strony Unii oraz obliczenia kwot należnych lub kwot otrzymywanych dokonywane są w euro.

10. Jeżeli wejście w życie niniejszego protokołu nie zbiega się z początkiem roku kalendarzowego, wkład operacyjny Szwajcarii na dany rok podlega dostosowaniu zgodnie z metodyką i warunkami płatności określonymi w art. 5 załącznika.

11. Szczegółowe postanowienia dotyczące stosowania niniejszego artykułu są zawarte w załączniku.

12. Trzy lata po wejściu w życie niniejszego protokołu, a następnie co trzy lata Wspólny Komitet dokonuje przeglądu warunków uczestnictwa Szwajcarii określonych w art. 1 załącznika i, w stosownych przypadkach, dostosowuje je.

ARTYKUŁ 14

Odniesienia do terytoriów

Ilekoć akty prawne Unii włączone do Umowy zawierają odniesienia do terytorium „Unii Europejskiej”, „Unii”, „wspólnego rynku” lub „rynku wewnętrznego”, odniesienia te traktuje się na potrzeby Umowy jako odniesienia do terytoriów, o których mowa w jej art. 24.

ARTYKUŁ 15

Odniesienia do obywateli państw członkowskich Unii

Ilekoć akty prawne Unii włączone do Umowy zawierają odniesienia do obywateli państw członkowskich Unii, odniesienia te traktuje się na potrzeby Umowy jako odniesienia do obywateli państw członkowskich Unii i obywateli Szwajcarii.

ARTYKUŁ 16

Wejście w życie i wdrożenie aktów prawnych Unii

Przepisy aktów prawnych Unii włączonych do Umowy w zakresie dotyczącym wejścia w życie lub wdrożenia tych aktów nie mają znaczenia na potrzeby Umowy.

Terminy oraz daty wprowadzenia w życie i wykonania przez Szwajcarię decyzji włączających akty prawne Unii do Umowy wynikają z art. 5 ust. 8 i art. 6 ust. 5, a także z przepisów przejściowych.

ARTYKUŁ 17

Adresaci aktów prawnych Unii

Przepisy aktów prawnych Unii włączonych do Umowy wskazujące, że są one skierowane do państw członkowskich Unii, nie mają znaczenia na potrzeby Umowy.

ROZDZIAŁ 5

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

ARTYKUŁ 18

Wykonanie

1. Umawiające się Strony wprowadzają wszelkie odpowiednie środki, ogólne lub szczególne, w celu zapewnienia wykonania zobowiązań wynikających z Umowy i powstrzymują się od wszelkich działań, które mogłyby zagrozić osiągnięciu celów Umowy.

2. Umawiające się Strony wprowadzają wszelkie środki niezbędne do zagwarantowania zamierzonego rezultatu aktów prawnych Unii, do których odsyła Umowa, oraz powstrzymują się od wszelkich działań, które mogłyby zagrozić osiągnięciu celów tych aktów.

ARTYKUŁ 19

Wejście w życie

1. Niniejszy protokół podlega ratyfikacji lub zatwierdzeniu przez Unię i Szwajcarię zgodnie z ich procedurami. Unia i Szwajcaria powiadamiają się wzajemnie o zakończeniu wewnętrznych procedur niezbędnych do wejścia w życie niniejszego protokołu.
2. Niniejszy protokół wchodzi w życie pierwszego dnia drugiego miesiąca następującego po dniu ostatniego powiadomienia dotyczącego instrumentów wymienionych poniżej:
 - a) Protokół zmieniający do Umowy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Konfederacją Szwajcarską, z drugiej strony, w sprawie swobodnego przepływu osób;
 - b) Protokół instytucjonalny do Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie transportu lotniczego;
 - c) Protokół zmieniający do Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie transportu lotniczego;

- d) Protokół dotyczący pomocy państwa do Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie transportu lotniczego;
- e) Protokół instytucjonalny do Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie przewozu kolejowego i drogowego rzeczy i osób;
- f) Protokół zmieniający do Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie przewozu kolejowego i drogowego rzeczy i osób;
- g) Protokół dotyczący pomocy państwa do Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie przewozu kolejowego i drogowego rzeczy i osób;
- h) Protokół zmieniający do Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską dotyczącej handlu produktami rolnymi;
- i) Protokół instytucjonalny do Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie wzajemnego uznawania w odniesieniu do oceny zgodności;
- j) Protokół zmieniający do Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie wzajemnego uznawania w odniesieniu do oceny zgodności;
- k) Umowa między Unią Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie regularnego wkładu finansowego Szwajcarii przeznaczonego na zmniejszanie różnic gospodarczych i społecznych w Unii Europejskiej;

- l) Umowa między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej, z jednej strony, a Konfederacją Szwajcarską, z drugiej strony, w sprawie uczestnictwa Konfederacji Szwajcarskiej w programach Unii;

- m) Umowa między Unią Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie warunków uczestnictwa Konfederacji Szwajcarskiej w Agencji Unii Europejskiej ds. Programu Kosmicznego.

ARTYKUŁ 20

Zmiany i wypowiedzenie

1. Niniejszy protokół może zostać zmieniony w każdej chwili za obopólną zgodą Umawiających się Stron.

2. W przypadku zakończenia obowiązywania Umowy zgodnie z jej art. 25 ust. 3 niniejszy protokół przestaje obowiązywać z dniem, o którym mowa w art. 25 ust. 4 Umowy.

3. W przypadku zakończenia obowiązywania Umowy, osoby fizyczne i podmioty gospodarcze zachowują prawa i obowiązki, które nabyły na mocy Umowy przed datą zakończenia jej obowiązywania. Unia i Szwajcaria ustalają, za wzajemnym porozumieniem, jakie działania należy podjąć w odniesieniu do praw, których proces nabywania trwa.

Niniejszy protokół jest sporządzony w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach w językach angielskim, bułgarskim, chorwackim, czeskim, duńskim, estońskim, fińskim, francuskim, greckim, hiszpańskim, irlandzkim, litewskim, łotewskim, maltańskim, niderlandzkim, niemieckim, polskim, portugalskim, rumuńskim, słowackim, słoweńskim, szwedzkim, węgierskim oraz włoskim, przy czym teksty w każdym z tych języków są jednakowo autentyczne.

NA DOWÓD CZEGO niżej podpisani, należycie do tego celu upoważnieni, złożyli swoje podpisy pod niniejszym protokołem.

Sporządzono w ... dnia ...

W imieniu Unii Europejskiej

W imieniu Konfederacji Szwajcarskiej

ZAŁĄCZNIK DOTYCZĄCY STOSOWANIA ART. 13 PROTOKOŁU

ARTYKUŁ 1

Wykaz działań agencji unijnych, systemów informacyjnych i innych działań,
na rzecz których Szwajcaria ma wносить wkład finansowy

Szwajcaria wnosi wkład finansowy na:

a) agencje:

brak;

b) systemy informacyjne:

Europejska sieć służb zatrudnienia (EURES) ustanowiona rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/589 z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie europejskiej sieci służb zatrudnienia (EURES), dostępu pracowników do usług w zakresie mobilności i dalszej integracji rynków pracy oraz zmiany rozporządzeń (UE) nr 492/2011 i (UE) nr 1296/2013 (Dz.U. L 107 z 22.4.2016, s. 1), mającym zastosowanie zgodnie z załącznikiem I do Umowy;

system elektronicznej wymiany informacji dotyczących zabezpieczenia społecznego (EESSI) ustanowiony rozporządzeniem (WE) nr 883/2004 (Dz.U. L 166 z 30.4.2004, s. 1) sprostowanym w Dz.U. L 200 z 7.6.2004, s. 1 i Dz.U. L 204 z 4.8.2007, s. 30) i rozporządzenie (WE) nr 987/2009 (Dz.U. L 284 z 30.10.2009, s. 1) mające zastosowanie zgodnie z załącznikiem II do Umowy;

system wymiany informacji na rynku wewnętrznym (IMI) ustanowiony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1024/2012 z dnia 25 października 2012 r. w sprawie współpracy administracyjnej za pośrednictwem systemu wymiany informacji na rynku wewnętrznym i uchylającym decyzję Komisji 2008/49/WE (Dz.U. L 316 z 14.11.2012, s. 1) mające zastosowanie zgodnie z załącznikami I i III do Umowy.

- c) inne działania:
brak.

ARTYKUŁ 2

Warunki płatności

1. Płatności należnych na podstawie art. 13 protokołu dokonuje się zgodnie z niniejszym artykułem.
2. Wydając wezwanie do wpłaty środków w danym roku budżetowym, Komisja przekazuje Szwajcarii następujące informacje:
 - a) kwotę wkładu operacyjnego; oraz

- b) kwotę opłaty z tytułu uczestnictwa.
3. Komisja przekazuje Szwajcarii, najszybciej, jak to możliwe, a najpóźniej w dniu 16 kwietnia każdego roku budżetowego, następujące informacje dotyczące uczestnictwa Szwajcarii:
- a) kwoty środków na zobowiązania dla każdej agencji Unii w rocznym uchwalonym budżecie Unii ujęte w odpowiednich pozycjach w budżecie Unii na dany rok, z uwzględnieniem dla każdej agencji wszelkich skorygowanych wkładów operacyjnych określonych w art. 1 niniejszego załącznika, oraz kwoty środków na zobowiązania w odniesieniu do uchwalonego budżetu Unii na dany rok na systemy informacyjne i inne działania, których Szwajcaria jest uczestnikiem zgodnie z art. 1 niniejszego załącznika;
 - b) kwotę opłaty z tytułu uczestnictwa, o której mowa w art. 13 ust. 7 protokołu; oraz
 - c) w odniesieniu do agencji, w roku N+1, kwoty zobowiązań budżetowych zaciągniętych na środki na zobowiązania zatwierdzone w roku N w odpowiednich pozycjach w budżecie Unii w odniesieniu do rocznego budżetu Unii ujęte w odpowiednich pozycjach w budżecie Unii na rok N.
4. Komisja przedstawia szacunkowe informacje określone w ust. 3 lit. a) i b) na podstawie projektu budżetu najszybciej, jak to możliwe, a najpóźniej do dnia 1 września roku budżetowego.

5. Najpóźniej w dniu 16 kwietnia, a jeśli ma to zastosowanie do danej agencji Unii, danego systemu informacyjnego lub innego działania – najwcześniej w dniu 22 października, a najpóźniej w dniu 31 października każdego roku budżetowego – Komisja wystawia Szwajcarii wezwanie do wpłaty środków, które odpowiada wkładowi Szwajcarii na mocy Umowy w odniesieniu do każdej z agencji, każdego z systemów informacyjnych i innych działań, których Szwajcaria jest uczestnikiem.

6. Wezwanie lub wezwania do wpłaty środków, o których mowa w ust. 5, obejmują następujące transze:

- a) pierwszą transzę w każdym roku, w związku z wezwaniem do wpłaty środków, które ma zostać wystawione do dnia 16 kwietnia, odpowiadającą kwocie stanowiącej równowartość szacunkowego rocznego wkładu finansowego na rzecz danej agencji, danego systemu informacyjnego lub innego działania, o której to kwocie mowa w ust. 4;

Szwajcaria dokonuje płatności kwoty wskazanej w tym wezwaniu do wpłaty środków najpóźniej 60 dni od wydania wezwania do wpłaty;

- b) w stosownych przypadkach, drugą transzę w roku, w związku z wezwaniem do wpłaty środków, które ma zostać wystawione najwcześniej w dniu 22 października, a najpóźniej w dniu 31 października, odpowiadającą różnicy między kwotą, o której mowa w ust. 4, a kwotą, o której mowa w ust. 5, jeżeli kwota, o której mowa w ust. 5, jest wyższa.

Szwajcaria dokonuje płatności kwoty wskazanej w tym wezwaniu do wpłaty środków najpóźniej do dnia 21 grudnia.

W odniesieniu do każdego wezwania do wpłaty środków Szwajcaria może dokonywać odrębnych płatności za każdą agencję, system informacyjny lub inne działanie.

7. W odniesieniu do pierwszego roku wykonania protokołu Komisja wystawi jedno wezwanie do wpłaty środków w terminie 90 dni od wejścia protokołu w życie.

Szwajcaria dokonuje płatności kwoty wskazanej w tym wezwaniu do wpłaty środków najpóźniej 60 dni od wydania wezwania do wpłaty.

8. Opóźnienie we wniesieniu wkładu finansowego stanowi podstawę do zapłaty przez Szwajcarię odsetek za zwłokę od należnej kwoty, wyliczanych za okres od terminu płatności do dnia, w którym należna kwota została wpłacona w całości.

W odniesieniu do należności niezapłaconych w terminie stosuje się stopę odsetek równą stopie stosowanej przez Europejski Bank Centralny do jego głównych operacji refinansowych, publikowanej w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*, seria C, obowiązującej pierwszego dnia miesiąca, w którym przypada termin płatności, lub stopie 0 %, w zależności od tego, która z wymienionych jest wyższa, powiększonej o 3,5 punktu procentowego.

ARTYKUŁ 3

Korekta wkładu finansowego Szwajcarii na rzecz agencji Unii w świetle wykonania

Korekty wkładu finansowego Szwajcarii na rzecz agencji Unii dokonuje się w roku N+1, kiedy to początkowy wkład operacyjny koryguje się w górę lub w dół o różnicę między początkowym wkładem operacyjnym a skorygowanym wkładem obliczonym poprzez zastosowanie klucza do ustalenia wkładu z roku N do kwoty zobowiązań budżetowych podjętych w odniesieniu do środków na zobowiązania zatwierdzonych w roku N według odpowiednich pozycji w budżecie Unii. W stosownych przypadkach różnica uwzględnia, dla każdej agencji, skorygowany wkład operacyjny oparty na wartości procentowej, jak określono w art. 1.

ARTYKUŁ 4

Istniejące uzgodnienia

Art. 13 protokołu i niniejszy załącznik nie mają zastosowania do szczególnych uzgodnień między Szwajcarią a Unią, które przewidują wkłady finansowe Szwajcarii. Takimi uzgodnieniami objęte są następujące agencje, systemy informacyjne i inne działania:

- system wzajemnej informacji o ochronie socjalnej (MISSOC), zgodnie z odpowiednimi ustaleniami umownymi Szwajcarii i Komisji z sekretariatem MISSOC.

ARTYKUŁ 5

Uzgodnienia przejściowe

W przypadku gdy data wejścia w życie protokołu nie przypada na dzień 1 stycznia, niniejszy artykuł stosuje się w drodze odstępstwa od art. 2.

W pierwszym roku stosowania protokołu w odniesieniu do wkładu operacyjnego należnego za dany rok mającego zastosowanie do odpowiedniej agencji, odpowiedniego systemu informacyjnego lub innego działania, określonych zgodnie z art. 13 protokołu i art. 1, 2 i 3 niniejszego załącznika, wkład operacyjny podlega proporcjonalnemu obniżeniu według zasady *pro rata temporis* poprzez pomnożenie kwoty rocznego należnego wkładu operacyjnego przez stosunek:

- a) liczby dni kalendarzowych od daty wejścia w życie protokołu do dnia 31 grudnia danego roku; oraz
- b) łącznej liczby dni kalendarzowych w danym roku.

DODATEK DOTYCZĄCY SĄDU ARBITRAŻOWEGO

ROZDZIAŁ I

POSTANOWIENIA WSTĘPNE

ARTYKUŁ I.1

Zakres

Zasady określone w niniejszym dodatku mają zastosowanie w przypadku, gdy jedna z Umawiających się Stron (zwanych dalej „stronami”) skieruje spór do arbitrażu zgodnie z art. 10 ust. 2 lub art. 11 ust. 2 protokołu lub wniesie sprawę do arbitrażu zgodnie z art. 14a ust. 2 lub 4 Umowy.

ARTYKUŁ I.2

Sekretariat i usługi administracyjne

Biuro Międzynarodowe Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze (zwane dalej „Biurem Międzynarodowym”) pełni funkcje kancelarii i zapewnia niezbędną obsługę sekretariatu.

ARTYKUŁ I.3

Zawiadomienia i obliczanie terminów

1. Zawiadomienia, w tym komunikaty lub wnioski, można przysyłać za pomocą dowolnego środka komunikacji, które zapewniają potwierdzenie przekazania lub umożliwiają uzyskanie takiego potwierdzenia.
2. Takie zawiadomienia można przysyłać drogą elektroniczną tylko wtedy, gdy strona wyznaczyła lub potwierdziła adres specjalnie w tym celu.
3. Takie zawiadomienia doręczane stronom przesyła się, w przypadku Szwajcarii do Wydziału ds. Europy w Federalnym Departamencie Spraw Zagranicznych Szwajcarii, a w przypadku Unii – do Służby Prawnej Komisji.

4. Terminy określone w niniejszym dodatku rozpoczynają bieg od dnia następującego po wystąpieniu odpowiedniego zdarzenia lub dokonaniu odpowiedniej czynności. Jeżeli ostatni dzień terminu doręczenia dokumentu przypada na dzień wolny od pracy dla instytucji Unii lub rządu Szwajcarii, termin ten upływa następnego dnia roboczego. Do biegu terminu wlicza się dni wolne od pracy, które przypadają w jego trakcie.

ARTYKUŁ I.4

Zawiadomienie o arbitrażu

1. Strona podejmująca inicjatywę skorzystania z arbitrażu (zwana dalej „stroną skarżącą”) przesyła drugiej stronie (zwanej dalej „stronie pozwanej”) oraz Biuru Międzynarodowemu zawiadomienie o arbitrażu.
2. Postępowanie arbitrażowe uznaje się za wszczęte w dniu następującym po dniu otrzymania zawiadomienia o arbitrażu przez stronę pozwaną.
3. Zawiadomienie o arbitrażu zawiera następujące informacje:
 - a) wniosek o skierowanie sporu do arbitrażu;
 - b) nazwy i dane kontaktowe stron;
 - c) imię i nazwisko lub nazwę i adres pełnomocnika lub pełnomocników strony skarżącej;

- d) podstawę prawną postępowania (art. 10 ust. 2 lub art. 11 ust. 2 protokołu) oraz:
 - (i) w przypadkach, o których mowa w art. 10 ust. 2 protokołu – informację, że kwestia leżąca u podstaw sporu została oficjalnie włączona do porządku obrad Wspólnego Komitetu, w celu znalezienia rozwiązania, zgodnie z art. 10 ust. 1 protokołu; oraz
 - (ii) w przypadkach, o których mowa w art. 11 ust. 2 protokołu – orzeczenie sądu arbitrażowego, wszelkie środki wykonawcze, o których mowa w art. 10 ust. 5 protokołu, oraz kwestionowane środki wyrównawcze;
 - (iii) w przypadkach, o których mowa w art. 14a ust. 2 i 4 Umowy, podnoszone trudności zgodnie z art. 14a ust. 2 Umowy;
- e) wskazanie wszelkich norm leżących u podstaw sporu lub z nim związanych;
- f) krótki opis sporu; oraz
- g) wskazanie arbitra lub, jeżeli ma zostać powołanych łącznie pięciu arbitrów – wskazanie dwóch arbitrów.

4. W przypadkach, o których mowa w art. 10 ust. 3 protokołu, zawiadomienie o arbitrażu może również zawierać informacje dotyczące konieczności zwrócenia się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

5. Zarzut niekompletności zawiadomienia o arbitrażu nie stanowi przeszkody dla powołania sądu arbitrażowego. Spór jest ostatecznie rozstrzygany przez sąd arbitrażowy.

ARTYKUŁ I.5

Odpowiedź na zawiadomienie o arbitrażu

1. W terminie 60 dni od otrzymania zawiadomienia o arbitrażu strona pozwana przesyła stronie skarżącej i Biuru Międzynarodowemu odpowiedź na zawiadomienie o arbitrażu zawierającą następujące informacje:
 - a) nazwy i dane kontaktowe stron;
 - b) imię i nazwisko lub nazwę i adres pełnomocnika lub pełnomocników strony pozwanej;
 - c) odpowiedź na informacje podane w zawiadomieniu o arbitrażu zgodnie z art. I.4 ust. 3 lit. d), e) i f); oraz
 - d) wskazanie arbitra lub, jeżeli ma zostać powołanych łącznie pięciu arbitrów – wskazanie dwóch arbitrów.
2. W przypadkach, o których mowa w art. 10 ust. 3 protokołu, odpowiedź na zawiadomienie o arbitrażu może również zawierać odpowiedź na informacje podane w zawiadomieniu o arbitrażu zgodnie z art. I.4 ust. 4 niniejszego dodatku oraz informację o konieczności zwrócenia się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.
3. Brak odpowiedzi, niekompletna lub spóźniona odpowiedź strony pozwanej na zawiadomienie o arbitrażu nie stanowią przeszkody dla powołania sądu arbitrażowego. Spór jest ostatecznie rozstrzygany przez sąd arbitrażowy.

4. Jeżeli strona pozwana w odpowiedzi na zawiadomienie o arbitrażu żąda, aby sąd arbitrażowy składał się z pięciu arbitrów, strona skarżąca wyznacza dodatkowego arbitra w terminie 30 dni od otrzymania odpowiedzi na zawiadomienie o arbitrażu.

ARTYKUŁ I.6

Reprezentacja i pomoc

1. Strony są reprezentowane przed sądem arbitrażowym przez jednego lub większą liczbę pełnomocników. Pełnomocnicy mogą korzystać z pomocy doradców, adwokatów lub radców prawnych.

2. O zmianach pełnomocników lub ich adresów powiadamia się drugą stroną, Biuro Międzynarodowe i sąd arbitrażowy. Sąd arbitrażowy może w każdej chwili, z własnej inicjatywy lub na wniosek strony, zażądać przedstawienia pełnomocnictwa udzielonego pełnomocnikowi przez stronę.

ROZDZIAŁ II

SKŁAD SĄDU ARBITRAŻOWEGO

ARTYKUŁ II.1

Liczba arbitrów

W skład sądu arbitrażowego wchodzi trzech arbitrów. Sąd arbitrażowy składa się z pięciu arbitrów, jeżeli zażąda tego strona skarżąca w swoim zawiadomieniu o arbitrażu lub strona pozwana w odpowiedzi na zawiadomienie o arbitrażu.

ARTYKUŁ II.2

Wyznaczanie arbitrów

1. Jeżeli ma zostać wyznaczonych trzech arbitrów, każda ze stron wyznacza jednego z nich. Dwóch arbitrów wyznaczonych przez strony wybiera trzeciego arbitra, który zostaje przewodniczącym sądu arbitrażowego.
2. Jeżeli ma zostać wyznaczonych pięciu arbitrów, każda ze stron wyznacza dwóch z nich. Czterech arbitrów wyznaczonych przez strony wybiera piątego arbitra, który zostaje przewodniczącym sądu arbitrażowego.

3. Jeżeli w ciągu 30 dni od wyznaczenia ostatniego arbitra wyznaczonego przez strony arbitrzy nie osiągną porozumienia w sprawie wyboru przewodniczącego sądu arbitrażowego, przewodniczącego wyznacza Sekretarz Generalny Stałego Trybunału Arbitrażowego.

4. Aby pomóc w wyborze arbitrów wchodzących w skład sądu arbitrażowego, sporządza się i aktualizuje w razie potrzeby orientacyjny wykaz osób posiadających kwalifikacje, o których mowa w ust. 6, który jest być wspólny dla wszystkich umów dwustronnych w tych obszarach rynku wewnętrznego, których Szwajcaria jest uczestnikiem, jak również dla Umowy między Unią Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie zdrowia (zwanej dalej „umową w sprawie zdrowia”), Umowy między Wspólnotą Europejską a Konfederacją Szwajcarską dotyczącej handlu produktami rolnymi, sporządzonej w Luksemburgu dnia 21 czerwca 1999 r. (zwanej dalej „umową dotyczącą handlu produktami rolnymi”), oraz Umowy między Unią Europejską a Konfederacją Szwajcarską w sprawie regularnego wkładu finansowego Szwajcarii przeznaczonego na zmniejszanie różnic gospodarczych i społecznych w Unii Europejskiej (zwanej dalej „umową w sprawie regularnego wkładu finansowego Szwajcarii”). Wspólny Komitet przyjmuje i aktualizuje ten wykaz na potrzeby Umowy w drodze decyzji.

5. Jeżeli strona nie wyznaczy arbitra, Sekretarz Generalny Stałego Trybunału Arbitrażowego wyznacza tego arbitra z wykazu, o którym mowa w ust. 4. W przypadku braku takiego wykazu Sekretarz Generalny Stałego Trybunału Arbitrażowego wyznacza arbitra w drodze losowania spośród osób, które zostały formalnie zaproponowane przez jedną ze stron lub obie strony na potrzeby ust. 4.

6. W składzie sądu arbitrażowego zasiadają osoby o wysokich kwalifikacjach, powiązane ze stronami lub nie, które dają rękojmię niezawisłości i braku konfliktu interesów, oraz posiadają szerokie doświadczenie. W szczególności muszą one posiadać wiedzę fachową w dziedzinie prawa i spraw objętych niniejszą Umową; nie mogą przyjmować poleceń od żadnej ze stron; oraz działają w imieniu własnym i nie mogą przyjmować poleceń od żadnej organizacji ani żadnego rządu w kwestiach związanych ze sporem. Przewodniczący sądu arbitrażowego musi posiadać również doświadczenie w zakresie postępowań w sprawie rozstrzygania sporów.

ARTYKUŁ II.3

Oświadczenia arbitrów

1. Jeżeli rozważa się wyznaczenie danej osoby jako arbitra, osoba ta zgłasza wszelkie okoliczności, które mogą budzić uzasadnione wątpliwości co do jej bezstronności lub niezależności. Od momentu powołania i przez cały czas trwania postępowania arbitrażowego arbiter niezwłocznie ujawnia stronom oraz pozostałym arbitrom wszelkie takie okoliczności, jeżeli nie uczynił tego wcześniej.
2. Każdy arbiter może zostać odwołany, jeżeli zachodzą okoliczności, które mogłyby budzić uzasadnione wątpliwości co do jego bezstronności lub niezależności.
3. Strona może złożyć wniosek o odwołanie arbitra, którego wyznaczyła, wyłącznie z powodu, o którym dowiedziała się po jego wyznaczeniu.
4. Jeżeli arbiter nie podejmie działań lub jeżeli formalnie lub faktycznie nie jest możliwe, aby arbiter wypełniał swoje zadania, stosuje się procedurę odwołania arbitrów określoną w art. II.4.

ARTYKUŁ II.4

Odwołanie arbitrów

1. Strona, która chce wnieść o wyłączenie arbitra, składa wniosek o wyłączenie w terminie 30 dni od dnia, w którym została poinformowana o wyznaczeniu danego arbitra, lub w terminie 30 dni od dnia, w którym dowiedziała się o okolicznościach, o których mowa w art. II.3.
2. Wniosek o wyłączenie przesyła się drugiej stronie, arbitrowi, którego dotyczy wniosek, pozostałym arbitrom oraz Biuru Międzynarodowemu. Wniosek zawiera uzasadnienie żądania wyłączenia arbitra.
3. Jeżeli złożono wniosek o wyłączenie, druga strona może go zaakceptować. Arbitr, którego wniosek dotyczy może też zrezygnować ze swojej funkcji. Akceptacja wniosku ani rezygnacja arbitra nie oznaczają uznania zasadności zarzutów zawartych we wniosku o wyłączenie.
4. Jeżeli w ciągu 15 dni od dnia zawiadomienia o wniosku o wyłączenie druga strona nie zaakceptuje takiego wniosku o wyłączenie lub jeżeli arbitr, którego dotyczy wniosek nie zrezygnuje ze swojej funkcji, strona wnioskująca o wyłączenie może zwrócić się do Sekretarza Generalnego Stałego Trybunału Arbitrażowego o podjęcie decyzji w sprawie wyłączenia arbitra.
5. O ile strony nie postanowią inaczej, decyzja, o której mowa w ust. 4, zawiera uzasadnienie.

ARTYKUŁ II.5

Zastąpienie arbitra

1. Z zastrzeżeniem ust. 2 niniejszego artykułu, jeżeli w trakcie postępowania arbitrażowego zachodzi konieczność zastąpienia arbitra, nowego arbitra wyznacza się lub wybiera zgodnie z procedurą określoną w art. II.2, która miała zastosowanie do wyznaczenia lub wyboru arbitra, który ma zostać zastąpiony. Procedura ta ma zastosowanie nawet wówczas, gdy jedna ze stron nie skorzystała z przysługującego jej prawa do wyznaczenia arbitra lub udziału w wyznaczeniu arbitra, który ma zostać zastąpiony.
2. W przypadku zastąpienia arbitra postępowanie wznawia się na etapie, na którym zastąpiony arbiter zaprzestał pełnienia swoich funkcji, chyba że sąd arbitrażowy postanowi inaczej.

ARTYKUŁ II.6

Zwolnienie od odpowiedzialności

Z wyjątkiem przypadków działania umyślnego lub rażącego niedbalstwa strony zrzekają się, w najszerszym zakresie dozwolonym przez właściwe prawo, wszelkich roszczeń wobec arbitrów z tytułu działań lub zaniechań związanych z postępowaniem arbitrażowym.

ROZDZIAŁ III

POSTĘPOWANIE ARBITRAŻOWE

ARTYKUŁ III.1

Postanowienia ogólne

1. Dniem powołania sądu arbitrażowego jest dzień, w którym ostatni z arbitrów powiadomił o akceptacji swojego wyznaczenia.
2. Sąd arbitrażowy zapewnia równe traktowanie stron oraz, na odpowiednim etapie postępowania, wystarczającą możliwość dochodzenia przez strony ich praw i przedstawienia argumentów. Sąd arbitrażowy prowadzi postępowanie w taki sposób, aby uniknąć opóźnień i niepotrzebnych wydatków oraz zapewnić rozstrzygnięcie sporu między stronami.
3. Sąd arbitrażowy zwołuje rozprawę, chyba że po wysłuchaniu stron postanowi inaczej.
4. W przypadku przekazywania przez stronę pisma sądowi arbitrażowemu, ma ona obowiązek przekazać je za pośrednictwem Biura Międzynarodowego i przesłać w tym samym czasie jego odpis drugiej stronie. Biuro Międzynarodowe przesyła odpisy tego pisma strony każdemu z arbitrów.

ARTYKUŁ III.2

Miejsce arbitrażu

Miejscem arbitrażu jest Haga. Jeżeli wymagają tego wyjątkowe okoliczności, sąd arbitrażowy może zbierać się w innym miejscu, które uzna za właściwe dla swoich obrad.

ARTYKUŁ III.3

Język

1. Językami postępowania są francuski i angielski.
2. Sąd arbitrażowy może zarządzić, aby wszystkim dokumentom załączonym do skargi lub odpowiedzi na skargę oraz wszystkim pozostałym dokumentom przedłożonym w trakcie postępowania w ich języku oryginału towarzyszyło tłumaczenie na jeden z języków postępowania.

ARTYKUŁ III.4

Skarga

1. Strona skarżąca przesyła skargę w formie pisemnej stronie pozwanej i sądowi arbitrażowemu za pośrednictwem Biura Międzynarodowego w terminie wyznaczonym przez sąd arbitrażowy. Strona skarżąca może podjąć decyzję o uznaniu swojego zawiadomienia o arbitrażu, o którym mowa w art. I.4, za skargę, pod warunkiem że takie zawiadomienie spełnia także warunki określone w ust. 2 i 3 niniejszego artykułu.

2. Skarga zawiera następujące informacje:

- a) informacje określone w art. I.4 ust. 3 lit. b)–f);
- b) przedstawienie stanu faktycznego, którego dotyczy skarga; oraz
- c) przedstawienie argumentów prawnych na poparcie skargi.

3. W miarę możliwości do skargi załącza się dokumenty i inne dowody wymienione przez stronę skarżącą lub w skardze odsyła się do takich dokumentów i dowodów. W przypadkach, o których mowa w art. 10 ust. 3 protokołu, skarga może również zawierać informacje dotyczące konieczności zwrócenia się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

ARTYKUŁ III.5

Odpowiedź na skargę

1. Strona pozwana przesyła swoją odpowiedź na skargę w formie pisemnej stronie skarżącej i sądowi arbitrażowemu za pośrednictwem Biura Międzynarodowego w terminie wyznaczonym przez sąd arbitrażowy. Strona pozwana może podjąć decyzję o uznaniu swojej odpowiedzi na zawiadomienie o arbitrażu, o którym mowa w art. I.5, za odpowiedź na skargę, pod warunkiem że taka odpowiedź na zawiadomienie o arbitrażu spełnia także warunki określone w ust. 2 niniejszego artykułu.

2. Odpowiedź na skargę odnosi się do elementów skargi, o których mowa w art. III.4 ust. 2 lit. a), b) i c) niniejszego dodatku. W miarę możliwości do odpowiedzi na skargę załącza się wszelkie dokumenty i inne dowody wymienione przez stronę pozwaną lub w odpowiedzi na skargę odsyła się do takich dokumentów lub dowodów. W przypadkach, o których mowa w art. 10 ust. 3 protokołu, odpowiedź na skargę może również zawierać informacje dotyczące konieczności zwrócenia się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.
3. W odpowiedzi na skargę lub na późniejszym etapie postępowania arbitrażowego, jeżeli sąd arbitrażowy uzna, że opóźnienie było uzasadnione w danych okolicznościach, strona pozwana może wystąpić ze skargą wzajemną, pod warunkiem że sąd arbitrażowy jest właściwy w tej sprawie.
4. Art. III.4 ust. 2 i 3 stosuje się do skargi wzajemnej.

ARTYKUŁ III.6

Właściwość sądu arbitrażowego

1. Sąd arbitrażowy orzeka o swojej właściwości na podstawie art. 10 ust. 2 lub art. 11 ust. 2 protokołu lub art. 14. ust. 2 lub ust. 4 Umowy.
2. W przypadkach, o których mowa w art. 10 ust. 2 protokołu, sąd arbitrażowy jest upoważniony do zbadania kwestii leżącej u podstaw sporu, która została oficjalnie włączona do porządku obrad Wspólnego Komitetu, w celu znalezienia rozwiązania, zgodnie z art. 10 ust. 1 protokołu.

3. W przypadkach, o których mowa w art. 11 ust. 2 protokołu, sąd arbitrażowy, który rozpoznał sprawę główną, jest upoważniony do zbadania proporcjonalności spornych środków wyrównawczych, w tym w przypadku gdy środki te zostały w całości lub w części zastosowane w ramach innej umowy dwustronnej w tych obszarach rynku wewnętrznego, których Szwajcaria jest uczestnikiem.
4. W przypadkach, o których mowa w art. 14a ust. 2 i 4 Umowy, sąd arbitrażowy jest upoważniony do zbadania, czy podnoszone trudności zostały udowodnione i czy zostały wywołane stosowaniem Umowy.
5. Wstępny zarzut braku właściwości sądu arbitrażowego może zostać zgłoszony najpóźniej w odpowiedzi na skargę lub, w przypadku skargi wzajemnej, w replice. Fakt, że strona wyznaczyła arbitra lub brała udział w jego wyznaczeniu, nie pozbawia jej prawa do podniesienia takiego wstępnego zarzutu. Wstępny zarzut, że spór wykracza poza zakres kompetencji sądu arbitrażowego, musi zostać zgłoszony niezwłocznie po podniesieniu w trakcie postępowania arbitrażowego kwestii, co do której sądowi arbitrażowemu zarzuca się przekroczenie jego kompetencji. W każdym przypadku sąd arbitrażowy może uwzględnić wstępny zarzut podniesiony po upływie wyznaczonego terminu, jeżeli uzna, że opóźnienie było uzasadnione w danych okolicznościach.
6. Sąd arbitrażowy może orzec w przedmiocie wstępnego zarzutu, o którym mowa w ust. 5, traktując go jako kwestię wstępną lub rozstrzygając sprawę co do istoty.

ARTYKUŁ III.7

Inne oświadczenia pisemne

Sąd arbitrażowy, po konsultacji ze stronami, decyduje o tym, jakie inne oświadczenia pisemne oprócz skargi i odpowiedzi na skargę strony mają lub mogą złożyć, i wyznacza termin ich złożenia.

ARTYKUŁ III.8

Terminy

1. Termin wyznaczony przez sąd arbitrażowy na przekazanie pism procesowych, w tym skargi i odpowiedzi na skargę, nie może przekroczyć 90 dni, chyba że strony postanowią inaczej.
2. Sąd arbitrażowy wydaje orzeczenie kończące postępowanie w terminie 12 miesięcy od daty jego powołania. W wyjątkowych okolicznościach, ze względu na szczególne trudności sąd arbitrażowy może przedłużyć ten okres maksymalnie o trzy miesiące.
3. Terminy określone w ust. 1 i 2 skracają się o połowę w następujących przypadkach:
 - a) na wniosek strony skarżącej lub strony pozwanej, jeżeli w terminie 30 dni od daty złożenia takiego wniosku sąd arbitrażowy, po wysłuchaniu drugiej strony, uzna sprawę za pilną; lub
 - b) jeżeli strony tak postanowią.

4. W przypadkach, o których mowa w art. 11 ust. 2 protokołu, sąd arbitrażowy wydaje orzeczenie kończące postępowanie w terminie sześciu miesięcy od daty powiadomienia o środkach wyrównawczych zgodnie z art. 11 ust. 1 protokołu.

5. W przypadkach, o których mowa w art. 14a ust. 2 i 4 Umowy, sąd arbitrażowy wydaje orzeczenia kończące postępowanie w terminie sześciu miesięcy od daty jego powołania.

ARTYKUŁ III.9

Pytania do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

1. W zastosowaniu art. 7 i art. 10 ust. 3 protokołu sąd arbitrażowy zwraca się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

2. Sąd arbitrażowy może zwrócić się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na każdym etapie postępowania, pod warunkiem że sąd arbitrażowy jest w stanie dostatecznie precyzyjnie określić stan faktyczny i prawny sprawy oraz zagadnienia prawne, które ona rodzi.

Postępowanie przed sądem arbitrażowym zawiesza się do czasu wydania orzeczenia przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

3. Każda ze stron może skierować do sądu arbitrażowego uzasadniony wniosek o zwrócenie się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Sąd arbitrażowy odrzuca taki wniosek, jeżeli uzna, że warunki zwrócenia się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, o których mowa w ust. 1, nie zostały spełnione. Jeżeli sąd arbitrażowy odrzuci wniosek strony o zwrócenie się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, uzasadnia jego odrzucenie w rozstrzygnięciu co do istoty sprawy.

4. Sąd arbitrażowy zwraca się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w drodze zawiadomienia. Zawiera ono co najmniej następujące informacje:

- a) krótki opis sporu;
- b) akty prawne Unii lub postanowienia Umowy, których dotyczy spór; oraz
- c) pojęcie prawa Unii, które zgodnie z art. 7 ust. 2 protokołu wymaga wykładni.

Sąd arbitrażowy zawiadamia strony o zwróceniu się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

5. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej stosuje przez analogię regulamin wewnętrzny mający zastosowanie do wykonywania jego jurysdykcji w zakresie orzekania w trybie prejudycjalnym w kwestii wykładni traktatów oraz aktów przyjętych przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii.

6. Pełnomocnicy i adwokaci lub radcy prawni umocowani do reprezentowania stron przed sądem arbitrażowym na mocy art. I.4, I.5, III.4 i III.5 są również upoważnieni do reprezentowania stron przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

ARTYKUŁ III.10

Środki tymczasowe

1. W przypadkach, o których mowa w art. 11 ust. 2 protokołu, każda ze stron może, na dowolnym etapie postępowania arbitrażowego, złożyć wniosek o zastosowanie środków tymczasowych polegających na zawieszeniu stosowania środków wyrównawczych.
2. We wniosku, o którym mowa w ust. 1, określa się przedmiot sporu i okoliczności uzasadniające pilny charakter sprawy, a także uprawdopodobnia się z faktycznego i prawnego punktu widzenia konieczność zastosowania środków tymczasowych, których dotyczy wniosek. Wniosek ten zawiera wszystkie dostępne dowody i wnioski dowodowe mające na celu uzasadnienie zastosowania środków tymczasowych.
3. Strona wnioskująca o zastosowanie środków tymczasowych przesyła swój wniosek na piśmie drugiej stronie oraz sądowi arbitrażowemu za pośrednictwem Biura Międzynarodowego. Sąd arbitrażowy wyznacza termin, w którym druga strona może przedstawić uwagi na piśmie lub ustnie.
4. Sąd arbitrażowy, w terminie miesiąca od daty złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1, wydaje postanowienie o zawieszeniu stosowania kwestionowanych środków wyrównawczych, jeżeli spełnione są następujące warunki:
 - a) sąd arbitrażowy jest *prima facie* przekonany o zasadności zastosowania środków tymczasowych, o które wnosi strona;
 - b) sąd arbitrażowy uznaje, że bez zawieszenia stosowania środków wyrównawczych do czasu wydania orzeczenia kończącego postępowanie strona wnioskująca o zastosowanie środków tymczasowych poniosłaby poważną i nieodwracalną szkodę; oraz

- c) szkoda, jaką strona wnioskująca o zastosowanie środków tymczasowych poniosłaby wskutek natychmiastowego zastosowania zaskarżonych środków wyrównawczych, przeważa nad interesem w ich natychmiastowym i skutecznym zastosowaniu.
5. Podstawa zawieszenia postępowania, o której mowa w art. III.9 ust. 2 akapit drugi, nie ma zastosowania w postępowaniach prowadzonych na podstawie niniejszego artykułu.
6. Postanowienie wydane przez sąd arbitrażowy zgodnie z ust. 4 wywołuje jedynie skutek tymczasowy bez uszczerbku dla rozstrzygnięcia sądu arbitrażowego co do istoty sprawy.
7. O ile w postanowieniu wydanym przez sąd arbitrażowy zgodnie z ust. 4 niniejszego artykułu nie wskazano wcześniejszej daty zakończenia zawieszenia, zawieszenie wygasa z chwilą wydania orzeczenia kończącego postępowanie na mocy art. 11 ust. 2 protokołu.
8. Dla uniknięcia wątpliwości, na potrzeby niniejszego artykułu uznaje się, że rozpatrując interesy strony wnioskującej o zastosowanie środków tymczasowych i drugiej strony, sąd arbitrażowy bierze pod uwagę również interesy osób fizycznych i podmiotów gospodarczych tych stron, przy czym uwzględnienie tych interesów nie jest równoznaczne z przyznaniem takiej osobie fizycznej lub takiemu podmiotowi gospodarczemu legitymacji procesowej przed sądem arbitrażowym.

ARTYKUŁ III.11

Dowody

1. Każda ze stron przedstawia dowody potwierdzające stan faktyczny stanowiący podstawę jej skargi lub odpowiedzi na skargę.

2. Na wniosek strony lub z własnej inicjatywy sąd arbitrażowy może starać się o uzyskanie od stron odpowiednich informacji, które uznaje za niezbędne i odpowiednie. Sąd arbitrażowy wyznacza stronom termin na ustosunkowanie się do jego żądania.
3. Na wniosek strony lub z własnej inicjatywy sąd arbitrażowy może starać się o uzyskanie z jakiegokolwiek źródła wszelkich informacji, które uzna za odpowiednie. Sąd arbitrażowy może również zasięgać opinii biegłych, jeżeli uzna to za odpowiednie oraz w stosownych przypadkach z zastrzeżeniem warunków uzgodnionych przez strony.
4. Wszelkie informacje otrzymane przez sąd arbitrażowy na podstawie niniejszego artykułu udostępnia się stronom, a strony mogą zgłaszać sądowi arbitrażowemu uwagi do tych informacji.
5. Po zasięgnięciu opinii drugiej strony sąd arbitrażowy podejmuje odpowiednie działania w celu rozpatrzenia wszelkich kwestii podniesionych przez stronę w dotyczących ochrony danych osobowych, tajemnicy zawodowej i uzasadnionych interesów w zakresie poufności.
6. Sąd arbitrażowy rozstrzyga o dopuszczalności, znaczeniu i mocy dowodowej przedstawionych dowodów.

ARTYKUŁ III.12

Rozprawy

1. Jeżeli musi odbyć się rozprawa, sąd arbitrażowy, po konsultacji ze stronami, powiadamia strony z odpowiednim wyprzedzeniem o dacie, godzinie i miejscu rozprawy.

2. Rozprawa jest jawna, chyba że sąd arbitrażowy z urzędu lub na wniosek stron postanowi inaczej z ważnych powodów.
3. Przewodniczący sądu arbitrażowego sporządza i podpisuje protokół z każdej rozprawy. Jedynie taki protokół ma moc oryginału.
4. Sąd arbitrażowy może podjąć decyzję o przeprowadzeniu rozprawy w formie zdalnej zgodnie z praktyką Biura Międzynarodowego. Strony są informowane o tej praktyce w odpowiednim czasie. W takich przypadkach stosuje się odpowiednio ust. 1 oraz ust. 3.

ARTYKUŁ III.13

Niedopełnienie obowiązków procesowych

1. Jeżeli strona skarżąca nie złożyła skargi w terminie określonym w niniejszym dodatku lub przez sąd arbitrażowy bez wskazania wystarczającej przyczyny, sąd arbitrażowy zarządza zakończenie postępowania arbitrażowego, chyba że pozostają nierozstrzygnięte kwestie, w odniesieniu do których wydanie orzeczenia może być konieczne i sąd arbitrażowy uzna to za stosowne.

Jeżeli strona pozwana nie złożyła odpowiedzi na zawiadomienie o arbitrażu lub odpowiedzi na skargę w terminie określonym w niniejszym dodatku lub przez sąd arbitrażowy bez wskazania wystarczającej przyczyny, sąd arbitrażowy zarządza kontynuowanie postępowania, nie uznając, że to uchybienie samo w sobie stanowi akceptację zarzutów strony skarżącej.

Akapit drugi ma również zastosowanie w przypadku, gdy strona skarżąca nie złoży repliki na skargę wzajemną.

2. Jeżeli strona należycie wezwana zgodnie z art. III.12 ust. 1 nie stawi się na rozprawie i nie wykaże wystarczającej przyczyny swojego niestawiennictwa, sąd arbitrażowy może kontynuować postępowanie arbitrażowe.

3. Jeżeli strona należycie wezwana przez sąd arbitrażowy do przedstawienia dalszych dowodów nie uczyni tego w wyznaczonym terminie i nie wykaże wystarczającej przyczyny takiego zaniechania, sąd arbitrażowy może wydać orzeczenie na podstawie posiadanych dowodów.

ARTYKUŁ III.14

Zakończenie postępowania

1. Jeżeli zostanie wykazane, że strony miały odpowiednią możliwość przedstawienia swoich argumentów, sąd arbitrażowy może ogłosić zakończenie postępowania.

2. Sąd arbitrażowy może, jeżeli uzna to za konieczne ze względu na wyjątkowe okoliczności, z własnej inicjatywy lub na wniosek strony, postanowić o wznowieniu postępowania w dowolnym momencie przed wydaniem orzeczenia.

ROZDZIAŁ IV

ORZECZENIE

ARTYKUŁ IV.1

Orzeczenia

Sąd arbitrażowy dąży do wydania orzeczenia w drodze konsensusu. Jeżeli jednak wydanie orzeczenia drogą konsensusu okaże się niemożliwe, sąd arbitrażowy orzeka większością głosów arbitrów.

ARTYKUŁ IV.2

Forma i skutek orzeczenia sądu arbitrażowego

1. Sąd arbitrażowy może wydać odrębne orzeczenia w różnych kwestiach w osobnych terminach.
2. Orzeczenia wydaje się w formie pisemnej i zawierają one uzasadnienie. Są one ostateczne i wiążące dla stron.
3. Orzeczenie sądu arbitrażowego jest opatrzone podpisem arbitrów, zawiera datę podjęcia oraz miejsce arbitrażu. Odpis orzeczenia podpisany przez arbitrów jest przekazywany każdej ze stron przez Biuro Międzynarodowe.

4. Biuro Międzynarodowe podaje orzeczenie sądu arbitrażowego do wiadomości publicznej.

Przy podaniu orzeczenia sądu arbitrażowego do wiadomości publicznej Biuro Międzynarodowe przestrzega odpowiednich uregulowań dotyczących ochrony danych osobowych, tajemnicy zawodowej i uzasadnionych interesów w zakresie poufności.

Uregulowania, o których mowa w akapicie drugim, są identyczne dla wszystkich umów dwustronnych w tych obszarach rynku wewnętrznego, których Szwajcaria jest uczestnikiem, jak również dla umowy w sprawie zdrowia, umowy w sprawie handlu produktami rolnymi i umowy w sprawie regularnego wkładu finansowego Szwajcarii. Wspólny Komitet przyjmuje i aktualizuje te postanowienia na potrzeby Umowy w drodze decyzji.

5. Strony niezwłocznie stosują się do wszystkich orzeczeń sądu arbitrażowego.

6. W przypadkach, o których mowa w art. 10 ust. 2 protokołu, po uzyskaniu stanowisk stron sąd arbitrażowy wyznacza w rozstrzygnięciu co do istoty sprawy rozsądny termin na zastosowanie się do jego orzeczenia zgodnie z art. 10 ust. 5 protokołu, uwzględniając wewnętrzne procedury stron.

ARTYKUŁ IV.3

Prawo właściwe, zasady wykładni, mediator

1. Prawo właściwe stanowi Umowa, akty prawne Unii, do których odsyła Umowa, a także wszelkie inne postanowienia prawa międzynarodowego mające znaczenie dla stosowania tych instrumentów.

2. Sąd arbitrażowy orzeka zgodnie z zasadami wykładni, o których mowa w art. 7 protokołu.
3. Wcześniejsze orzeczenia wydane przez organ rozstrzygający spory w odniesieniu do proporcjonalności środków wyrównawczych na mocy innej umowy dwustronnej, o której mowa w art. 11 ust. 1 protokołu, są wiążące dla sądu arbitrażowego.
4. Sąd arbitrażowy nie może orzekać w charakterze mediatora lub *ex aequo et bono*.

ARTYKUŁ IV.4

Wspólnie uzgodnione rozwiązanie lub inne powody zakończenia postępowania

1. Strony mogą w każdej chwili wspólnie uzgodnić rozwiązanie sporu. Strony wspólnie informują sąd arbitrażowy o takim rozwiązaniu. Jeżeli uzgodnione rozwiązanie sporu wymaga zatwierdzenia zgodnie ze stosownymi procedurami wewnętrznymi każdej ze stron, powiadomienie zawiera informację o takim wymogu, a postępowanie arbitrażowe zostaje zawieszane. W przypadku braku wymogu takiego zatwierdzenia lub z chwilą powiadomienia o zakończeniu wszelkich takich postępowań krajowych postępowanie arbitrażowe zostaje zakończone.
2. Jeżeli w toku postępowania strona skarżąca poinformuje sąd arbitrażowy na piśmie, że nie zamierza kontynuować postępowania, a w dniu otrzymania takiego powiadomienia przez sąd arbitrażowy strona pozwana nie podjęła jeszcze żadnych czynności procesowych, sąd arbitrażowy wydaje postanowienie oficjalnie stwierdzające zakończenie postępowania. Sąd arbitrażowy orzeka o kosztach, które ponosi strona skarżąca, jeżeli jest to uzasadnione jej postępowaniem.

3. Jeżeli przed wydaniem orzeczenia sąd arbitrażowy stwierdzi, że kontynuowanie postępowania stało się bezcelowe lub niemożliwe z jakiegokolwiek innego powodu niż wskazane w ust. 1 i 2, sąd arbitrażowy informuje strony o zamiarze wydania postanowienia kończącego postępowanie.

Akapit pierwszy nie ma zastosowania, jeżeli istnieją nierozstrzygnięte kwestie, które mogą być konieczne do rozstrzygnięcia, i jeżeli sąd arbitrażowy uzna ich rozstrzygnięcie za stosowne.

4. Sąd arbitrażowy przekazuje stronom podpisany przez arbitrów odpis postanowienia kończącego postępowanie arbitrażowe lub orzeczenia wydanego na podstawie porozumienia między stronami. Do orzeczeń arbitrażowych wydanych na podstawie porozumienia między stronami stosuje się art. IV.2 ust. 2–5.

ARTYKUŁ IV.5

Sprostowanie orzeczenia sądu arbitrażowego

1. W terminie 30 dni od otrzymania orzeczenia sądu arbitrażowego strona może, przekazując zawiadomienie drugiej stronie oraz sądowi arbitrażowemu za pośrednictwem Biura Międzynarodowego, zwrócić się do sądu arbitrażowego o sprostowanie w tekście orzeczenia sądu arbitrażowego wszelkich błędów rachunkowych, pisarskich lub typograficznych bądź innych podobnych błędów lub pominięć o podobnym charakterze. Jeżeli sąd arbitrażowy uzna wniosek za uzasadniony, dokonuje sprostowania w terminie 45 dni od otrzymania wniosku. Złożenie takiego wniosku nie powoduje zawieszenia biegu terminu przewidzianego w art. IV.2 ust. 6.

2. Sąd arbitrażowy może z własnej inicjatywy w terminie 30 dni od wydania decyzji dokonać sprostowania, o którym mowa w ust. 1.
3. Sprostowanie, o którym mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, sporządza się na piśmie i stanowi ono integralną część orzeczenia. Zastosowanie ma art. IV.2 ust. 2–5.

ARTYKUŁ IV.6

Wynagrodzenie arbitrów

1. Koszty, o których mowa w art. IV.7, muszą być rozsądne, z uwzględnieniem złożoności sprawy, czasu poświęconego jej przez arbitrów oraz wszystkich innych istotnych okoliczności.
2. Sporządzany jest wykaz dziennych stawek wynagrodzenia oraz maksymalnej i minimalnej liczby godzin, wspólny dla wszystkich umów dwustronnych w obszarach rynku wewnętrznego, których Szwajcaria jest uczestnikiem, a także dla umowy w sprawie zdrowia, umowy w sprawie handlu produktami rolnymi oraz umowy w sprawie regularnego wkładu finansowego Szwajcarii, który jest w razie potrzeby aktualizowany. Wspólny Komitet w drodze decyzji przyjmuje i aktualizuje ten wykaz na potrzeby Umowy.

ARTYKUŁ IV.7

Koszty

1. Każda ze stron pokrywa własne koszty oraz połowę kosztów poniesionych przez sąd arbitrażowy.

2. Sąd arbitrażowy ustala swoje koszty w rozstrzygnięciu co do istoty sprawy. Koszty te obejmują wyłącznie:

- a) wynagrodzenie arbitrów, wykazane oddzielnie dla każdego arbitra i ustalone przez sam sąd arbitrażowy zgodnie z art. IV.6;
- b) koszty podróży i inne koszty poniesione przez arbitrów; oraz
- c) opłaty i wydatki Biura Międzynarodowego.

3. Koszty, o których mowa w ust. 2, muszą być rozsądne, przy uwzględnieniu wartości przedmiotu sporu, złożoności sporu, czasu poświęconego przez arbitrów i biegłych wyznaczonych przez sąd arbitrażowy oraz innych istotnych okoliczności.

ARTYKUŁ IV.8

Zaliczka na poczet kosztów

- 1. Na początku postępowania arbitrażowego Biuro Międzynarodowe może zażądać od stron wniesienia w równej wysokości zaliczki na poczet kosztów, o których mowa w art. IV.7 ust. 2.
- 2. W toku postępowania arbitrażowego Biuro Międzynarodowe może zażądać od stron wniesienia uzupełniających wpłat oprócz przewidzianych w ust. 1.

3. Wszystkie kwoty wpłacone przez strony w zastosowaniu niniejszego artykułu są wpłacane na rzecz Biura Międzynarodowego i wypłacane przez Biuro Międzynarodowe w celu pokrycia faktycznie poniesionych kosztów, w tym w szczególności wynagrodzenia arbitrów i opłat na rzecz Biura Międzynarodowego.

ROZDZIAŁ V

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

ARTYKUŁ V.1

Zmiany

Wspólny Komitet może w drodze decyzji przyjmować zmiany do niniejszego dodatku.
